

uw was Gent de enige industriestad
kokerijen - spinnerijen en weverijen
stoommachine deed haar int
ok m

getuigenissen
uit de
Gentse textiel

TEKST: René De Herdt en Tanya Van Hecke
FOTOGRAFIE: Josiane Kisteman en Kurt Waegeman

Bij ter perse gaan van dit tijdschrift, vernam de redactie het toch nog onverwachte overlijden van Maurice Verwee op 19 maart. Onderstaand interview dat werd afgenomen op 13 februari wordt daarmee een postuum getuigenis. En zoveel is zeker, zowel het publiek als het museum personeel zullen Maurice missen.

Maurice en Pauly zitten gezellig te keuvelen bij een tas koffie wanneer we de cafetaria betreden. Ik installeer de opnameapparatuur, terwijl meneer De Herdt het duo vervoegt. Pauly's ogen fonkelen, textiel is zijn domein. Wanneer ik de recordtoets indruk, steekt Pauly vol overgave van wal. Eens vertrokken is hij niet meer te stoppen. Wever en meestergast Maurice luistert gespannen toe.

LEOPOLD ('Pauly') VERHOENE

'De gèsfabrieke'

Pauly Verhoene volgde lager onderwijs tot het zevende jaar, nadien deed hij een jaar beroepsschool (elektriciteit) in de Stedelijke Technische School Carels-Nicaise. In 1950 begon hij te werken in de 'Usines Cottonières de Belgique', in de volksmond beter bekend als de 'gèsfabrieke'. De 'grasfabriek' bezat een groot grasplein en lag buiten de stad, op de Nieuwe Vaart.

Toen Pauly veertien was, loodste zijn zus hem binnen in de fabriek. De jonge snaak die vrijdag nog school liep, begon de eerste maandag van juli te werken als spoelenopsteker. Hij evolueerde tot hulpwever en later tot wever. In de fabriek leerde hij Maurice Verwee kennen. Maurice was zijn meestergast. Omdat deze als ploegbaas tal van wevers onder zijn hoede had, was het voor hem schier onmogelijk alle krachten persoonlijk te kennen. Jaren later ontmoeten ze elkaar opnieuw in het MIAT, waar Maurice werkzaam is als vrijwilliger. Pauly is op dat moment bruggepensioneerd en wil de draad weer opnemen. Door een grappig toeval worden de collega's met eenzelfde passie weer samengebracht en hebben wij de primeur hun unieke getuigenissen te publiceren.

Van textiel naar chemie

De moeder van Pauly was alleen, zijn vader was nooit thuis. Omdat reeds twee zusters getrouwd waren, vond de moeder de tijd rijp om haar zoon uit werken te sturen. Hij kon er geld mee verdienen, geld dat de familie goed kon gebruiken. Hij moest al zijn inkomsten thuis afgeven tot hij trouwde, maar kreeg in ruil drinkgeld. Pauly huwde in 1958, het jaar van de wereldtentoonstelling, op de eerste zaterdag van de Gentse Feesten. 'Trouwersverlof' bestond toen nog niet, maar als je die dag in het huwelijksbootje trad, had je automatisch een week verlof.

Die dag waren er 162 trouwlustigen die *en masse* werden getrouwd.

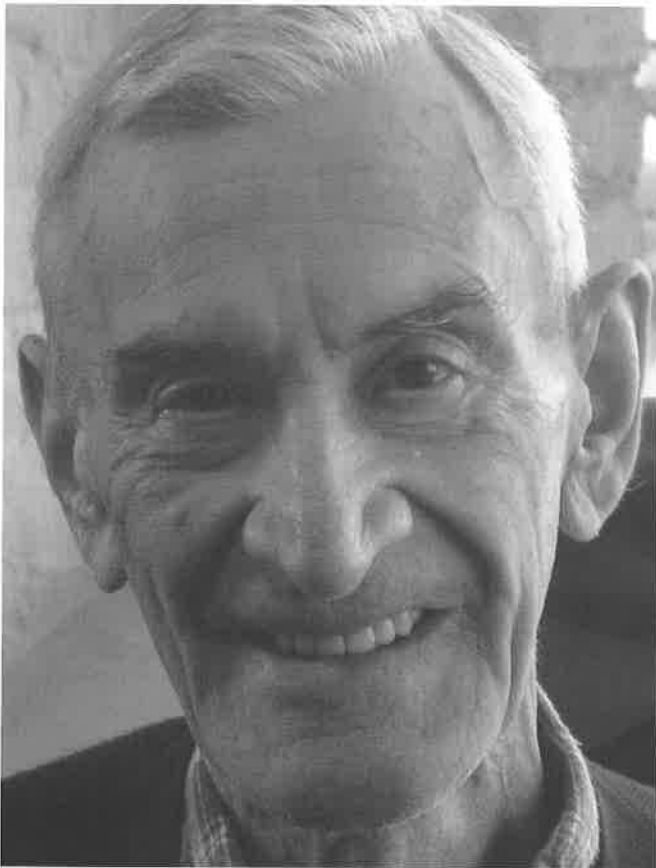
Toen de textiel begin de jaren 1960 begon te slabakken, besloot Pauly in de chemie te gaan. Ondanks het feit dat hij geen ervaring had, werd hij na 14 dagen proef aangenomen bij SIDAC (*Société Industrielle de la Cellulose SA*). De fabriek maakte cellofaan, doorzichtig papier dat gebruikt werd voor de vensters van enveloppen. Toen SIDAC een fabriek opstartte in Merelbeke, ICI Films, werd hij overgeplaatst. ICI Films werd later Propafilm en nog later kreeg het de naam Innovia Films. Hier werd plasticfilm gemaakt uit polypropyleen. In 1993 ging hij met brugpensioen. De laatste 20 jaar was hij syndicaal afgevaardigde en zat hij o.a. in de ondernemingsraad, de veiligheidsraad en het solidariteitsfonds. Pauly leerde een andere vrouw kennen en werd huisvader. Hij voedde zijn dochter Nele op, terwijl zijn vrouw aan de slag ging bij Volvo Cars in de keuken.

'Voale proate' en Café de la Marine

Als je als kind in de fabriek binnenkwam, hoorde je dingen die je in je hele leven nog niet gehoord had. "Vloeken en roepen en vuile praat". De vrouwen waren vaak ongemanierd en riepen oneerbare dingen zoals: 'Hej manneke, niets in uw broeke?'. Pauly kwam uit een huisje in Nieuwland, maar moest verhuizen toen er een bom was gevallen. Alle ruiten waren gesprongen. De familie Verhoene verhuisde met z'n allen naar een cité in de O.-L.-V. Poort (Justus de Harduwijnlaan), waar ze beneden 3 vertrekken hadden. Iedereen sliep samen op één kamer. De kolenhandelaar die naast hen woonde sloeg tijdens de oorlog een muur uit en nam hun middenplaats in beslag. Toen zijn vader na de oorlog terugkwam, stelde hij orde op zaken en werd de muur opnieuw dichtgemetseld. Op zolder waren geen scheidingen tussen de huizen. Als kleine jongen kon hij makkelijk tot op het einde van de straat lopen over de houten balken, iedereen kon in elkaars huis binnen.

Pauly werd thuis geboren, in de Kapiteinstraat en gedoopt in de kerk van Meulestede, Sint-Antonius-Abt. Samen met zijn moeder en broer woonde hij een paar jaar boven 'Café de la Marine' op de hoek van de Sanderusstraat (Meerhem), een café dat werd uitgebaat door zijn zus Henriette. Wanneer Pauly werd opgeroepen voor zijn legerdienst, kreeg hij een 'slag in zijn nek.' Hij kreeg maar 10 frank per dag en was gewoon van geld te verdienen. In Café de la Marine hadden heel wat binnenschippers hun domicilie. Wanneer de schippers hun post kwamen afhalen, 'verteerden' ze goed. Pauly en zijn moeder moesten dikwijls meedrinken, omdat de schippers trakteerden. Zijn zus dronk vaak cola met een scheutje porto voor de geur om niet te snel zat te worden.

Toen Pauly 18 was, ging hij bij de nachtploeg. Hij werkte 5 nachten van 21 uur tot 5 uur 's morgens, van maandag tot zaterdag. Zaterdag- en zondagnacht ging hij met zijn kameraden uit. Zaterdagochtend kregen de arbeiders tegen de ochtend hun enveloppen met loon. Dan nam Pauly zijn vrienden mee naar het café van zijn zus. Het eerste rondje was steeds van het huis, maar daarna dronken de arbeiders op eigen kosten. Vaak bleven ze tot 10 of 11 uur en verbrasten er de helft van hun loon. Pauly had een serieus percentje op de opbrengst. Nu woont zijn zuster Henriette in Oostende. Toen Henriette een dokwerker leerde kennen, verkocht ze haar café. Daarna werkte ze 35 jaar bij behangpapierwinkel Winsel in de Dampoortstraat. □□□

MAURICE VERWEE

Na een boeiende babbel van meer dan een half uur vraag ik wat de twee voormalige textielarbeiders willen drinken. Beiden bestellen een glas wijn. Pauly komt even op adem. We geven het woord aan Maurice.

'Den TISBA'

Maurice Verwee werd geboren in Oosterzele in 1931. Zijn vader en moeder werkten in de Ham in 'Filature Benares', een jutespinnerij. 'En daar ben ik grootgebracht, in een fabriek', zegt hij trots. Maurice had twee zussen en een broer. Zijn moeder was conciërge van de spinnerij en zijn vader werkte er als meester-gast. Maurice ging net als Pauly tot zijn 14 jaar naar school. Toen de oorlog gedaan was, liet zijn vader hem de keuze: verder naar school gaan of gaan werken. 'Als je gaat werken, is het voor je hele leven. Je hebt nog de grote vakantie, en dan moet je beslissen.' Maurice had 2 maanden tijd om na te denken en besloot uiteindelijk mee te gaan werken met zijn vader. De oorlog was gedaan en mensen hadden absoluut niets meer. Maurice herinnert zich dat zijn moeder zich een mantel had laten maken van een deken van het Belgisch leger. Hij begon als veertienjarige in de juteweaverij 'Tissage La Gantoise' in het Koningsdal aan de Rooigemlaan. Het eerste jaar deed hij allerlei klusjes, zoals het opsteken van bobijntjes, de vloer vegen en het stof wegdoen. Maurice was één van de rapste en mocht al snel leren weven. Toen hij een tijdje bij een wever stond, kreeg hij één getouw, zodat de andere wever hem kon observeren. Na een goed jaar er alleen te hebben gestaan, werd hij verantwoordelijk voor 2 getouwen. Na een tijdje zei zijn vader dat hij ander werk moest gaan zoeken. 'Manneke, dit is grof werk, dat wordt het laagste betaald. Het makkelijkst wordt minst betaald. Je zou achter an-

"En daar ben ik grootgebracht, in een fabriek."

Maurice Verwee

der werk moeten gaan kijken, dat beter betaald.' Maurice bood zich aan bij TISBA ('Tissage Beiaard') op de Zwijnaardsesteenweg. De directeur verbood hem er als wever aan de slag te gaan, omdat hij enkel grof werk had verricht. 'Je gaat hier alle draadjes aftrekken', zei hij. Gedurende twee jaar stak Maurice spoelen op. Hij werkte in ploegen en moest soms ook nog zaterdagmiddag werken. Uiteindelijk werd hij hulpwever en daarna wever, tot wanneer TISBA begon te verzwakken. Maurice schipperde tussen het werk en het stempelen. De miserie begon reeds in de jaren 1940. Pauly merkt op dat ze "niet mee waren met hun tijd" en niet snel genoeg vernieuwden. TISBA was een van de laatste fabrieken die gesloten werd.

Bloedneus = ontslag!

Na de sluiting begon Maurice als wever bij Tissage Cruyplants in het Stalhof aan de Heuvelpoort. In zijn jonge jaren kon zijn neus zeer plots beginnen bloeden. Terwijl hij een draad maakte, liepen er enkele druppels op het weefsel. Hij kon het bloed er niet uitwassen met water. Na een maand werd hij met zijn stuk bij de chef geroepen. De directeur veegde z'n voeten af aan het 200 meter lange weefsel en zei: 'Als dit alles is wat je kan, dan mag je gaan.' Diezelfde dag nog kon hij bij Uytendaele op de Stropkaai beginnen. Maurice werkte er tot wanneer hij bij het leger ging in 1951. Tijdens zijn periode van 2 jaar legerdienst werd de legerdienst verminderd tot 21 maanden. Na zijn militaire dienst presenteerde hij zich opnieuw bij Uytendaele. Zijn baas kon hem niet langer aanvaarden, omdat er al 2 jaar een ander persoon achter zijn getouw stond. Maurice mocht er nog 14 dagen werken als garenmaker en de foutjes uit de weefsels halen. Daarna begon hij in de Usines Cotonnières de Belgique ofte de 'gèsfabrieke', waar hij drie jaar de nacht deed. Ondertussen volgde hij via avondschoon een opleiding voor meester-gast. Maurice was muzikaal aangelegd. Hij begon muziek te leren toen hij 15 jaar was. De oorlog was net gedaan en de muziekkorpsen kwamen weer op. Als trompettist speelde hij in tal van fanfares: de harmonie van de Vooruit, de harmonie van de Volksvrienden en het korps van Sint-Kruis-Winkel. Jammer genoeg kan hij nu niet meer trompetten.

In 1963, het jaar dat president Kennedy vermoord is, sloot de grasfabriek. Maurice vond werk in de Kasteelstraat in Destelbergen bij Nelen & Delbeke. Hij werkte in deze wolweverij tot wanneer de oude getouwen kapot geslagen werden en er modernere in de plaats kwamen. Er was een meester-gast teveel en diegene die laatst gekomen was, moest eerst vertrekken. Maurice kwam terecht bij de firma Van Acker in Destelbergen en werkte er tot ze de nachtploeg afschaften. In 1968 startte hij bij Milliken Europe, waar hij bleef tot aan zijn brugpensioen. Maurice zucht. 'Zo ben ik van het ene in het andere gesukkeld, tot bij Milliken, waar ik gewerkt heb tot het einde in 1988.'

Vrijages in de cinema

Pauly's glaasje wijn is op. Terwijl Maurice even uitblaast, zet hij zijn verhaal, doorspekt met sappige anekdotes, verder. In Gent waren er zeer veel uitgangsmogelijkheden. Naast het café kon je Pauly ook regelmatig aantreffen in de cinema. Cinema Vooruit was zeer populair bij koppeltjes omdat er zijbalkons waren. Je kon er amper iets zien van de film, maar 'ge zat er in de warmte en in den donker.' De stelletjes kwamen er niet voor de film, maar om te vrijen. Met hetzelfde ticketje kon je doorlopend van twee uur 's middags tot tien uur 's avonds in de cinema blijven zitten. Er was amper controle. Ook Maurice ging naar de Vooruit. Het was er goedkoop, de helft goedkoper dan elders. Films van 3 uur werden vaak over 2 weken gespreid. Vóór iedere film kreeg je een voorfilmpje van Tom & Jerry of Laurel & Hardy en een 'journal' in de film zelf.

Maurice werkt ondertussen al 19 jaar als vrijwilliger in het MIAT. Hij nam op een vrijdag afscheid bij Milliken en zat maandag binnen in het museum. Op dat moment stond er nog niets. Dinsdag ging hij samen met één van de arbeiders, George, om het eerste zakdoekenweefgetouw met 'ne camion van 't stad'. Maurice was met het museum in contact gekomen tijdens het middel-eeuws ontbijt op de Gentse Feesten in het Vleeshuis. Aangezien hij toen nog twee jaar dienst moest doen, kwam hij regelmatig naar het Gewad, waar het MIAT toen gevestigd was. Pauly geraakte met Maurice aan de praat tijdens een bezoek in de weverij van het museum. Zo ging de bal pas echt aan het rollen.

Wanneer ik vraag of er vaak ongelukken gebeurden in de weverij, knikken beiden overtuigd van nee. Van doden hebben ze al helemaal geen weet. Pauly heeft ooit een wevershaakje in zijn hand gekregen, maar dat was zijn eigen schuld. Hij werd toen op tram 10 gezet naar de Lieven De Winnestraat, beter bekend als 'De zachte dood', omdat er enkel zusters zaten. Verplegers kregen meestal geen mooie namen. Ze werden 'bloedzuigers, beenhouders of "peirdemieters"' genoemd. Dokwerkers moesten naar de Dampoort. Maurice heeft eens met zijn handen tussen de touwen gezeten, maar verder nooit iets ernstig voorgehad. Pauly vertelt dat de burelen in de fabriek vroeger boven waren, zodat de directeur de hele fabriek kon observeren vanuit zijn bureau. Op een dag vloog er een losgeslagen schietspoel het venster binnen. In de grote fabrieken was er steeds een verpleegster aanwezig. Arbeiders als Pauly die in de chemie werkten, moesten iedere 6 maanden hun bloed laten trekken om gevaarlijke stoffen op te sporen. Je kreeg dan een prikje in je vinger en oor. In sommige

afdelingen van SIDAC mocht je zelfs geen aansteker bij je hebben. Ooit stond Pauli in lichterlaaie ten gevolge van statische elektriciteit. Boven de ketel aceton was een mengsel met lucht ontstaan. Er ontstond een vonkje tussen Pauly's vinger en de machine en in een mum van tijd was al het haar op armen en in zijn gezicht verdwenen. Omdat de blazen begonnen te zweren, moest hij penicilline nemen.

Zijn vader reed als een van de eersten rond met een Ford. Met hem zag hij voor de eerste keer de zee. Omdat de auto zoveel 'dronk', moesten ze aan bijna ieder tankstation stoppen. Maurice leerde zijn vrouw Erna kennen in 'De Mande', een café in de Boudewijnstraat. Pauly ontmoette zijn echtgenote eveneens in een kroeg, in 'De Swaef' op de Muide.

Er worden nog veel herinneringen opgehaald en wij kunnen naar huis in het besef dat we een mooi stukje geschiedenis van dicht bij ons mochten horen. □

Maurice Verwee

- *1931 Oosterzele - †2007 Gent
- Tissage La Gantoise, Koningsdal (Rooigemlaan)
- TISBA ('Tissage Beiaard'), Zwijnaardsesteenweg.
- Tissage Cruyplants, Stalhof (Heuvelpoort)
- Uytendaele, Stropkaai
- Usines Cotonnières de Belgique ('Gèsfabrieke'), Gent
- Nelen & Delbeke, Kasteelstraat, Destelbergen
- Van Acker, Destelbergen
- Milliken Europe
- vrijwilliger MIAT vanaf 1988

Leopold 'Pauly' Verhoene

- *1936 Gent
- Usines Cotonnières ('Gèsfabrieke'), Gent
- PVBA Wellens TV Weltruff, Gent
- UCB Sidac, Gent
- ICI Propafilm, Merelbeke
- vrijwilliger MIAT vanaf 2003

“Als je als kind in de fabriek binnenkwam, hoorde je dingen die je in je hele leven nog niet gehoord had.”

Pauly Verhoene

